

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח).

1

בס"ד | גיליון 34
גיליון מורחב
חוקת התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

ברכותיו של ראש הישיבה התקיימו במלואן

במדבר כ"א ה': "... כי אין לחם..."

בתקופת מלחמת העולם השנייה, כאשר שרר עוני גדול בכל המדינות, היו ישיבות שלא היה להם לחם לאכול, ותלמידיהן הגיעו ממש עד שערי רעב, פשוטו כמשמעו.

בישיבת 'תורת אמת' בלונדון, בראשות הגר"י שניידר זצ"ל, למדו באותה תקופה מאות תלמידים, והמצב היה איום ונורא. אף מאפיה בלונדון לא היתה מוכנה לספק לחם לישיבה.

והנה, הגיעה שמועה אל ראש הישיבה, שהיה גאון וצדיק מופלא, שבקצה עיר הבירה האנגלית יש מאפיה שבעליה מוכנים לספק שקים של ככרות לחם לישיבה מדי יום ביומו, אבל יש בעיה אחת: למאפיה אין מוביל. הישיבה תצטרך לדאוג לרכב שיביא את השקים.

בחור אחד בישיבה התנדב לבצע את המלאכה הזו, וכיוון שלא היה לו רכב, הלך מדי יום ביומו מרחק גדול מאוד עד לפאתי העיר לונדון והביא את הלחמים לכל בני הישיבה.

יום אחד קרא לו ראש הישיבה ואמר לו: 'בזכות המצוה הגדולה הזו שהינך עושה, הנני מברך שתזכה לעושר רב, עושר שיהיה לו קיום'.

שמו של בחור זה היה: משה רייכמן.

שכר עוג שנהיה למלך

במדבר כ"א ל"ג: "ויפנו ויעלו דרך הַבְּשָׁן ויצא עוג מלך הַבְּשָׁן לקראתם הוא וְכָל עַמּוֹ לַמֶּלֶךְ הָאֲדָרָעִי".

בפרקי דרבי אליעזר (פרק ט"ז): "זקן עבדו של אברהם והיה עבדו אליעזר, ומהיכן היה עבדו, אלא שכיון שיצא מאור כשדים באו כל גדולי הדור ליתן לו מתנות ולקח נמרוד עבדו אליעזר ונתנו לו עבד עולם, וכשגמל חסד ליצחק הוציאו לחירות ונתן לו הקדוש ברוך הוא שכרו בעולם הזה וקיימו למלך והוא עוג מלך הבשן".

פירוש: עוג (הוא אליעזר) גמל חסד ליצחק ומצא לו אשה ולמדנו שחתן דומה למלך, על כן, מדה כנגד מדה - נהיה הוא בעצמו מלך.

מיתת צדיקים מכפרת רק למי שהחשיב את הצדיק, ומי שהיה מבעט בו בליבו לא יזכה לכפרה ע"י מיתתו

במדבר כ' א': "ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם".

"... מהסמיכות "בזאת יבוא אהרן אל הקודש וכו'" אל מיתת שני בני אהרן, ולמה היה צריך לומר זה הדבר של "בעשור לחודש השביעי" (להלן פסוקים כ"ט-ל"א) ביום שמיני למילואים. למאן דאמר דפרישת כהן גדול ילפינן מסיני [דלמאן דאמר דיליף ממילואים, משום הכי סמך לאגמורי פרישה כדאמר בירושלמי, עיין שם], אמר בירושלמי ריש יומא: מה יום הכיפורים מכפר אף מיתת צדיקים מכפרת. ולמה סמך מיתת מרים לפרה אדומה ללמדך שכשם שאפר פרה מכפרת על ישראל כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל. אמר ר' יודן בר ר' שלום: למה סמך הכתוב מיתת אהרן לשיבור הלוחות, ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות.

הביאור: דיום הכיפורים מכפר מצד שהוא עת רצון, והוא ענין סגולי למקום ברוך הוא אשר בו יכפר עוון עמו בני ישראל. כן במיתת צדיקים הוא עת רצון, ורוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נקי וצדיק ומכפר, והוא מצד הסגולה. אך בתנאי שיהיה כמו ביום הכיפורים, דאימת יום הכיפורים מכפר? דוקא כשקראוהו מקרא קודש. הא במבעט ביום הכיפורים, שמבזהו ואינו מחשיבו בלבו, רק כמו כל הימים - אינו מכפר. כן בצדיק, אם מחשיבו ומרוממו - אז מיתתו מכפרת. אבל במבעט בלבו את הצדיק - אז אינו מכפר עליו". (משך חכמה, ויקרא ט"ז א')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

2

בס"ד | גיליון 34
גיליון מורחב
חוקת התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

משה יאבד ההשגה שהיה משיג אילו עבר בארץ

במדבר כ' י"ב: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

"... אל הספק השני אומר: שאם הדבר כמו שאמר החכם אבן עזרא ז"ל שחטא משה בעבור ששב חלק ונאבד ממנו. הדביקות וההשגה בסיבת הכעס, הנה לפי מה שאמרנו בהיתר, הספק הראשון יהיה העונש דומה למרי, וזה, כי בעוברו לארץ ייגלו לו סודות יותר נפלאים וגדולים ממה שייגלו לו עד עתה, והוא היה סיבה אל שנאבד ממנו הדביקות בכעסו ללא סיבה גדולה, וה' הענישו מדה כנגד מדה לאבד ההשגה אחרת אשר היה משיג אילו עבר בארץ...".

(דרשות הר"ן, הוצאת מוסד הרב קוק, דרשה חדשה לא נודעה למי עמוד תקפ"ז)

לא תביאו את הקהל אל הארץ, שהיא המקום שאני עתיד לעשות נס במי השילוח

נראה לפרש טעם איך הוא מדה כנגד מדה דבעבור שהכנו את הסלע נגזר עליהם שלא יביאו את הקהל אל הארץ. אמנם בהיות שהסלע התחיל להוסיף טיפין ואמרו זהו לאיזה מספיק, כאומרם ז"ל, וכעס משה והכה אותה ויצאו מים רבים, דקשה, ולמה עשה הקב"ה שתחילה יתחיל הסלע בטיפין כדי לתת להם פתחון פה לדבר, שהיה ראוי שמיד שדיבר אל הסלע יצאו מים רבים ולא שדיברו וכעס משה והכה אותה.

אמנם הקב"ה רצה להראות נס בתוך נס שמאותם טיפין יתגבר מהן נחלים שוטפים כדרך הנס שעתידי לעשות בארץ שמי השילוח היה יוצא בשני קרני חגבים ומתגברים ונעשים נחלים, וחזקיה המלך רצה להרחיבם ונתמעטו המים כדאחז"ל, ונמצא רואים שני ניסים: אחד, שבדיבור מוציא הסלע מים, ונס שני, שבטיפין מתגברים ונעשים נחלים, אך כיוון שכעס והכה במטה, נפסק הנס ויצאו מיד מים רבים.

וזהו שאמר הקב"ה "יען לא האמנתם בי להקדישני", כאילו אומר לא האמנתם דהו"ל לומר לא אמנתם, מאי האמנתם, שהוא פועל יוצא לאחרים, לומר גרמתם שלא האמינו שמטיפין יש ביכולתי שיתגברו וימשכו נחלים, לכן, מדה כנגד מדה לא תביאו את הקהל אל הארץ, שהיא המקום שאני עתיד לעשות נס זה במי השילוח, דמטיפין יתגברו נחלים, כיוון שאתם לא האמנתם לישראל בנס זה דמטיפין יעשו נחלים.

(סמוכים לעד, פרשת חוקת)

מדוע לא יביאו משה ואהרן את העם לארץ כמנהיגים

"... ואחר כך אמר על אשר לא קדשתם, גרמתם לי שלא אתקדש וכו', רצה לומר שהוא נתנת טעם למה שלא הוסיף ימים על ימיהם כדי שיהיו עוד מנהיגים ויביאו את בני ישראל לארץ ישראל, שזה ודאי משום עונש הוא, לכך פירש על אשר גרמתם לי שלא אתקדש וכו', כמו שפירש על אשר מריתם פי, שהוא גם כן טעם לשלא יביאו את הקהל אל הארץ וגו'. ומעתה נתבאר בפירוש שלא היתה מיתת משה ואהרן עונש בחטא מי מריבה אלא העונש היה שלא יביאו את בני ישראל בתורת מנהיגות. ומעתה יהיה פירוש הפסוק בפרשת חוקת (במדבר כ' כ"ד) שאמר יאסף אהרן אל עמיו וגו' על אשר מריתם את פי וגו', האי על אשר מריתם את פי אינו נתנת טעם ליאסף אהרן אל עמיו רק הוא נתנת טעם לכי לא יבוא וגו', למה לא יבוא על אשר מריתם את פי. אבל יאסף אהרן אל עמיו באנפי נפשיה קאי והכי פירושו יאסף אהרן אל עמיו רצה לומר הגיע זמנו הטבעי שיאסף אל עמיו, וכי לא יבוא וגו' הוא דבק עם על אשר מריתם את פי וגו'.

ויראה לי שזהו מדה כנגד מדה ממש, שמפני שהם היו מנהיגיהם ומלמדיהם של ישראל להועיל, מוטל עליהם שילמדום ליראה את ה' יתברך ולקדש שמו יתברך, ועתה שהיו הם הסיבה שימרו ישראל את פי השם ולא קדשו את שמו, מכאן והלאה ראויים הם לעונש זה שהם לא יהיו עוד מנהיגים, ואף על פי שגם גרם זה היה על ידי טעותן ושגגתן כמו שאמרתי גבי עונש המיתה, לא דמי דשאני עונש חילול השם משאר עונשים מכיון שגרמו למרות את פי השי"ת ושלא לקדש את שמו יתברך יביא זה גם כן לידי חילול השם, וכבר אמרו חז"ל (קידושין דף מ.) אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם, כלומר דגבי חילול השם דין השוגג והמזיד דין אחד להם".

(צדה לדרך, דברים ל"ב נ"א)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

כדרך שביקשו לעשות הכותים לבית אלקיננו נעשה להם

יומא דף סט: "... והתניא: בעשרים וחמשה [בטבת] יום הר גריזים [הוא], דלא למספד. יום שביקשו כותיים את בית אלוקינו מאלכסנדרוס מוקדון (רשות) להחריבו ונתנו להם. באו והודיעו את שמעון הצדיק. מה עשה? לבש בגדי כהונה, ונתעטף בבגדי כהונה, ומיקירי (נכבדי) ישראל עמו, ואבוקות של אור בידיהן, וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה (משלחת היהודים ומשלחת הכותים) עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר אמר להם (אלכסנדר): מי הללו? אמרו לו: יהודים שמרדו בך. כיון שהגיע לאנטיפטרס (שם מקום) זרחה חמה, ופגעו זה בזה. כיון שראה לשמעון הצדיק, ירד (אלכסנדר) ממרכבתו והשתחוה לפניו. אמרו לו: מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה? אמר להם: דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי. אמר להם: למה באתם? אמרו: אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעור גויים להחריבו? אמר להם: מי הללו? אמרו לו: כותיים הללו שעומדים לפניך. אמר להם: הרי הם מסורים בידיכם (להעניש אותם כרצונכם). מיד נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסייהם, והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים (מקום מקדש הכותים). כיון שהגיעו להר גריזים חרשוהו, וזרעוהו כרשינין. **כדרך שבקשו (הכותים) לעשות לבית אלקיננו.** ואותו היום עשאוהו (חכמים) יום טוב (שאסור להספיד בו)".

פירוש: את שרצו לעשות לבית אלוקינו נעשה לבית המקדש שלהם. ובבן יהודע פירש הטעם שנקבום בעקבותיהם: "כי הם עשו מעשה נחש ושלטת האדם בנחש הוא בראש הנחש, דכתיב (בראשית ג' ט"ו) "הוא ישוב ראש" לכן נקבום בעקבותיהם ותלו העקבים בזנבות הסוסים נמצא הראש שלהם הוא אשר מתגלגל ומתרוצץ בקרקע על האבנים..."

כאופן הבקשה כן קיומה

דף עה: "ויאמר משה: בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה: **בשר ששאלו שלא כהוגן** (מתוך כרס מלאה שהרי מקנה רב היה להם), **ניתן להם שלא כהוגן** (ירד להם עם חשיכה שעה שאינה ראויה לתקן אותה עד שעת הסעודה), **לחם ששאלו כהוגן** (שאי אפשר להיות בלא לחם), **ניתן להם כהוגן** (בבוקר שיש שהות להכנינו)".

גם בקללה ובעונש המדה כנגד מדה, יש טובה חבויה

שם: "ונחש עפר לחמו", רבי אמי ורבי אסי; חד אמר: אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר. וחד אמר: אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר. תניא, אמר רבי יוסי: בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, מקניט את חברו - יורד עמו לחייו. אבל הקב"ה אינו כן, קילל את הנחש - עולה לגג מזונותיו עמו, יורד למטה - מזונותיו עמו. קילל את כנען - אוכל מה שרבו אוכל, ושותה מה שרבו שותה. קילל את האשה - הכל רצין אחריה, קילל את האדמה - הכל ניזונין הימנה".

הנחש גרם מיתה לאדם שישוב לעפרו כן מאכלו של הנחש עפר, אך מזונו מצוי בכל מקום

ואמר קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו: "נראה לי בס"ד הכונה אף על גב דהיה אפשר לקללו באופן אחר שגם כן תהיה הקללה מדה כנגד מדה, עם כל זה קללו באופן זה כדי שימשך לו טובה מן הקללה והיינו דהיה אפשר לקללו שיהיה מאכלו דם והוי גם כן מדה כנגד מדה. הוא שפך דמו של עולם יהיה מאכלו דם דוקא, אך אם היה כן לא היה מזונו מצוי לו בכל מקום על כן קללו שיהיה מאכלו עפר מדה כנגד מדה, הוא גרם מיתה לאדם שישוב אל העפר כן מאכלו עפר מפני שיש לו טובה מצד אחר שמזונו מצוי בכל מקום.

(בן יהודע)

על שהתלונו שאינם צריכים להיפנות – הוצרכו ללכת שלוש פרסאות להיפנות

דף עה: "תנו רבנן: (על המן שירד לישראל במדבר נאמר): 'לחם אבירים אכל איש'... לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים (שהיה נבלע כולו באיברי הגוף ולא היתה לו פסולת היוצאת מן המעינים)... לאחר שסרחו (שהתלונו על כך שאינם צריכים לנקביהם, כנאמר בתורה [במדבר כ"א ה'] כשאמרו "נפשנו קצה בלחם הקלוקל", אמר הקב"ה: אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת (שאינם צריכים להיפנות) - עכשיו (שהם מתלוונים על כך) אני מטריח אותם שלש פרסאות (שלא יבלע המן באיבריהם והיו צריכים להיפנות ואסור להם להיפנות בתוך המחנה והמחנה אורכו שלוש פרסאות, וכדי לצאת ממנו יצרכו ללכת שלוש פרסאות) דכתיב: ויחנו על הירדן מבית הישימת עד אבל השטים. ואמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי ההוא אתרא (אני ראיתי אותו מקום שהיה בו מחנה ישראל מבית הישימת עד אבל השיטים) והויא תלתא פרסי (והיה אורכו שלוש פרסאות)".

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

לא קידשו שם שמים - לא יזכו לקדש בעתיד

במדבר כ' י"ב: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

"לא תביארו" - אמר הרב הגדול האר"י ז"ל: זהו עונש מדה כנגד מדה. חטאו של משה היה שהכה הסלע פעמיים, ואילו הכהו רק פעם אחת בלבד, כמו שהכה בצור בחורב, לא היה חילול השם כל כך גדול. ועכשיו כשהכהו פעמיים כאילו לא די היה במכה הראשונה, עבר על "אל תוסף על דברי" (משלי ל' ו') ולא קידש שם שמים. לכן העונש "לא תביארו" ולא יתקדש שם שמים על ידכם בקריעת מי הירדן, ועמידת השמש בחצי השמים, והריגת שלושים ואחד מלכים.

(טל אורות)

התלוננו ללא סיבה - נענשו בנשיכת הנחש שנושך ללא סיבה

במדבר כ"א ו': "וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל".

"בחטא זה של טענת עם ישראל על המן, שהיה כפיות טובה, והוא דיבור סרה ותלונה ללא סיבה, ועל כך מדה כנגד מדה, נענשו בנשיכת נחש, שאין יתרון לבעל הלשון, ונושך ללא סיבה...".

(באר החיים עה"ת)

מדוע שלח ה' את הנחשים

כלל ישראל בעטו בטובה שניתנה להם ודיברו כנגד המן שהיו בו הטעמים בהם היו חפצים. והנה הנחש נתקלל בדבר הפוך בתכלית, שאף אם היה אוכל מאכל בכל טעם שהוא, לא היה חש בו כל טעם, אלא רק טעם עפר. וזו מדה כנגד מדה, כיוון שדיברו כנגד טעמו של המן, נענשו בנשיכות הנחש שאינו חש כלל טעם באוכל.

(מושב זקנים)

שלח להם הקב"ה מדה כנגד מדה: הם התאונו "אין לחם" - ונענשו בנחשים שנאמר בהם (ישעיה ס"ה כ"ה): "ונחש עפר לחמך". הם התאונו באומרם "אין מים" - ונענשו בשרפים, ואין מים לכבות את האש.

(מגלה עמוקות)

קץ כנגד קץ

במדבר כ"א ה': "וידבר העם באלקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל".

על שאמרו שנפשם "קצה", בא עליהם הנחש להחיש את "קיצם".

(הבה"ח יעקב דיויד נ"י)

כיצד מכפרת מצוות פרה אדומה על חטא העגל

במדבר י"ט ב'-ה': "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויחוו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על".

בדברי חז"ל מבואר שפרה אדומה באה לכפר על העגל, והלא "חוקה" היא בלא טעם? אכן האמת היא, שדוקא משום שהמצוה הינה חוק בלא טעם מובן, היא מכפרת על חטא העגל. במסכת קידושין (דף לא.) מספרים חז"ל על אותו נכרי מאשקלון שהיה סוחר באבנים טובות, ופעם ביקשו חכמים לקנות הימנו אבנים לאפוד ולחושן, וסירב להם, משום שהמפתחות היו מונחות מתחת לראש אביו שהיה ישן, ולשנה הבאה קיבל שכרו, כאשר נולדה לו פרה אדומה, וחכמי ישראל שילמו לו בעבורה סכום עתק.

נמצא אפוא שמחיר כל פרה אדומה היה הון עצום, ואף על פי כן לא חסכו בני ישראל מלשלם כל כמה שנתבקשו. לזה נתכוונו חז"ל באמרם, שהפרה באה לכפר על העגל, שכן עצם הדבר הזה שישאל היו מוכנים לשלם הון רב כדי לקיים מצוה שהיא במהותה חוק בלתי ניתן להבנה, מלמד כי אינם מוכנים יותר לסגוד ולתת את הונם עבור עגל הזהב, כי אם לקיים מצות ה' גרידא. וכיון שכך ממילא מתכפר חטא העגל, אשר בדבר זה עצמו שגו בו.

(רבי אהרן בקשט זצ"ל)

לא הזילו דמעות - נמנע מהם המים

במדבר כ' א'-ב': "ויבאו בני ישראל אל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן".

לפי שלא הזילו עיניהם דמעות על מיתת מרים נמנע מהם המים, מדה כנגד מדה.

(מנחה בלולה)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

על שדיברו על המן שהוא מכניס ואינו מוציא, נענשו

בנחשים שרפואתן הוא במכניס ואינו מוציא

במדבר כ"א ה'ח': "וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְקִים וּבַמֶּשֶׁה לְמַה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְמוֹת בְּמִדְבָר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַלָּחֶם הַקָּלֶקֶל: וַיִּשְׁלַח ה' בְּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּה' וְנִבְּדָה הַתַּפְּלָל אֶל ה' וְנִסֶּר מֵעַלֵּינוּ אֶת הַנְּחָשׁ וַיַּתְּפֵל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנָּשׂוּף וְנָרָא אֹתוֹ וְחָי".

וינשכו את העם: "יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה, ויפרע ממוציאי דיבה. יבוא נחש שכל המינין נטעמים לו טעם אחד, ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים".

(רש"י)

הנחשים: "לפי שעשו מעשה נחש שהוציאו לשון הרע על המן".

(בעל הטורים)

חטא במים – על כן לא נזכר בשירה על המים

במדבר כ"א י"ז: "אֲזַיִשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֲנֹו לָהּ".

"אז ישיר ישראל מפני מה לא נזכר משה שם? מפני שנענש ע"י המים".

(במדבר רבה י"ט כ"ו)

הנחש שהוציא דיבה נפרע ממוציאי דיבת המן

בכתב יד המיוחס לר' משה מגיד זצ"ל, מתלמידי הגר"א איתא דלכן נענשו בנחשים, משום שהתאוננו על המן שהוא קלוקל לפי שהוא מכניס ואינו מוציא [עיין רש"י]. והנה איתא בגיטין (דף נו:): אמר הקב"ה, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, ואמאי קרי ליה בריה קלה, דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה, דהיינו שהוא מכניס ואינו מוציא. ואיתא בשבת (דף עז:): לא ברא דבר אחד לבטלה וכו', ויתוש הוא רפואה לנחש, סממית לעקרב.

וכיון שחטאם היה בזה שדיברו על המן שהוא מכניס ואינו מוציא, נענשו בנחשים שרפואתן הוא במכניס ואינו מוציא. ולפי זה נראה דמזה למדו בגמ' שהטענה שלהם היתה שהמן מכניס ואינו מוציא, שאמרו לחם הקלקל "קל" "קל", והיינו לרמז שהוא כמו בריה "קלה" שמכניס ואינו מוציא.

(כרם חמד)

מפני מה נענשו בעונש זה בדווקא. אלא היה בעונש זה מדה כנגד מדה. כשהתאוננו על המן קראו לו "לחם הקלוקל" ופירש רש"י: לפי שהמן נבלע באברים קראוהו "קלוקל", אמרו, עתיד שיתפח במעינו, כלום יש לילוד אשה שמכניס ואינו מוציא (פסוק ה').

ואמנם, מצינו בטבע בריה שמכניסה ואינה מוציאה, והוא ה"יתוש", כמו שאמרו חז"ל (גיטין דף נו:): שעל כן נקרא ה"יתוש" "בריה קלה" דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה".

אם כן, כשהם אמרו "כלום יש שמכניס ואינו מוציא", עשו עצמם כאילו אינם יודעים שישנה בריאה כזו והוא היתוש. לכן הביא עליהם נחשים, אשר הרפואה לנשיכתם היא היתוש, או אז כבר יזכרו שיש כזו בריאה בעולם...

(בינת יששכר)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

ההנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>